

BALLS DE PLAÇA SO INSISTENT

Marcel Casellas

SOUND SYSTEM - SO INSISTENT

Crec que va ser l'Helena Casas –que fou component de Pomada i que actualment fa d'Angelina a Angelina i els Moderns– qui va usar per primera vegada l'expressió *So Insistent* per referir-se al *Sound System*.

El *Sound System* és una manera de fer –musicalment parlant– consistent a fer intervencions en directe sobre música pregravada. L'origen d'aquest fenomen se sol situar a Jamaica on, a la segona meitat del segle passat, van popularitzar-se unes furgonetes, amb equip de so i reproductors de vinils incorporats, que de la mà del punxadiscos portaven la música popular per tota l'illa. El PD, però, no es conformava a triar i posar i treure els discs sinó que solia improvisar amb la veu sobre la música que punxava. En molts casos, el disc ja estava gravat de manera que deixava espais per a aquestes intervencions. M'imagino aquests muntatges com unes tómboles, sense rifes ni regals. Només música, i la veu del figurat fraire mig parlant, mig cantant.

Diversos gèneres musicals que han acabat esdevenint universals s'han conreat a l'entorn d'aquests sistemes. El *reggae*, l'*ska*, el *raggamuffin*, el rap... i, en general, tot aquest feix heterogeni de gèneres musicals que anomenem música electrònica. En el transcurs del temps, els PD han aprofundit en tècniques musicals consistents a crear variacions sonores i rítmiques a partir del so pregravat, alhora que han afegit al simple reproductor aparells que hi aporten determinats efectes.

BALLS DE PLAÇA DE «MODERNA FACTURA»

Ara mateix i aquí, entenc com a ball de plaça aquella activitat en la qual intervé música i dansa, que es desenvolupa normalment al carrer, en una diada concreta i en la qual els balladors formen part d'un col·lectiu determinat que, prèviament, han assajat la dansa. Vull dir que no estic parlant d'un ball de revetlla al carrer, ni d'un ball folk, ni d'una audició de sardanes, ni de l'actuació d'esbart, sinó més aviat d'una festa com podria ser la Patum, la Morisca de Gerri de la Sal, el ball del Babau a Esplugues o bé les Danses de Vilanova, posem per cas. Normalment, en aquest tipus festa, intervé una for-

mació musical característica –banda, cobla o conjunt d'instruments tradicionals com ara grallers, dolçainers, acordió diatònic o sacs i flabiols– que interpreta el ball.

El prestigi d'aquestes festes sol provenir de l'antiguitat de la tradició o bé del nivell d'atracció que provoquen al públic dels pobles veïns o del cap i casal

Una trentena d'anys d'exercir de «músic de fer feines» m'ha permès participar en nombroses ocasions i tipologies de balls de plaça. Unes vegades com a intèrpret, d'altres com a compositor i encara, de vegades, formant part del col·lectiu organitzador. Hi ha balls de plaça d'antiga tradició, n'hi ha d'altres que s'han recuperat recentment i adaptat als temps actuals seguint més o menys un model documentat, o suposat i, finalment, n'hi ha que són de pura invenció actual.

Aquests darrers solen respondre a una certa necessitat social de crear un espai-temps que, a través d'un grup practicant de cultura tradicional, aportin trets identificadors a un poble o barri. Fires, aplecs, commemoracions històriques, inicis o tancaments de festes majors..., que no tenen una música i una dansa pròpia, viva o referenciada, propicien l'aparició de col·lectius que decideixen inventar-se l'ocasió i el format. Aleshores sorgeixen un seguit de necessitats: cal buscar una bona excusa, una història o llegenda, un bon disseny festiu que pugui reeixir entre els entorns socials que es pretén atraure i sobretot... calen músiques noves i coreografies. Normalment, les músiques que es toquen en aquests contextos són de nova creació, però buscant un cert regust antic, tant pel que fa als trets formals com per a la tímbrica del conjunt que les interpreta. En realitat seria d'allò més lícit fer-ho amb rock-and-roll, funky o pop i tocar-ho amb guitarres elèctriques, bateria i teclat i, encara més, sense gralla ni sac de gemecs ni instruments de cobla que portessin la melodia. Això, però, no afavoriria especialment l'ànima identificadora que ha generat l'invent, ja que, en principi, sembla més raonable buscar-la –la identificació– en la cosa ancestral i nostrada. Com que els trets formals i tímbrics de la música tradicional m'atrauen prou, no he renunciat mai a proposar-los en tots els encàrrecs de creació de músiques que he tingut per a aquests contextos. La música anglosaxona també m'agrada, i encara més la tropical, però no

crec que en cap cas hagués quallat una proposta d'aquest tipus; en tot cas, ni jo mateix no ho he trobat –fins ara, almenys– oportú, exceptuant una rumba en el Ball de Gitanes de Sant Celoni –gènere, però, que tot i contenir alguns aspectes tropicals, és ben de casa, és clar–. D'uns anys ençà, però, intento no renunciar a introduir elements de contemporaneïtat en les composicions o instrumentacions d'aquesta mena. Això implica, és clar, trobar una certa complicitat amb el col·lectiu dinamitzador del recentment creat ball de plaça –que és qui fa l'encàrrec– i això no sempre és fàcil, ja que hi ha una certa tendència a creure que tradicional i antic són dos conceptes sinònims. He de dir que no només discrepo d'aquesta suposició sinó que fins i tot, en alguns casos, crec que poden ser conceptes antònims. El violí, el clarinet o la trompeta, per exemple, són instruments força més antics que la tenora –que tots coincidiríem a reconèixer com a instrument tradicional–.

–Posem-hi tocs de vell però deixem constància que ho estem fent al segle XXI –jo que li dic.
–Mmm... –que contesta l'altre–, què vol dir això –Doncs, instruments de cobla sobre bases pregravades, per exemple. –Això no serà un pas-titx –És clar! –Contesto. Carrego la pipa, l'altre m'omple el got i..., continuem conspirant al bar de l'Ateneu.

BALLS DE PLAÇA SO-INSISTENT EN TRES ASSALTS

(El *Bolero de la Torreblanca* al Baix Llobregat, *El Samaniat de Sant Feliu Sasserra* i el *No n'hi ha prou!* de Mataró)

L'any 2000, em va venir a trobar en Francesc Melià, activista cultural santjustenc, per encarregar-me unes músiques que, convenientment coreografiades per Lluís Calduch –esbart Ciutat Comtal–, volien que esdevingués un ball de plaça de moderna factura que commemorés una mítica paella que el Baró de Maldà organitzava, anualment, a la Torre Blanca. En Melià volia reunir, en forma d'aplec anual, els col·lectius vinculats a la dansa tradicional dels quatre pobles que circumden el Parc: Sant Joan Despí, Sant Just Desvern, Sant Feliu i Esplugues.

...en havent dinat, els joves abandonen la sobre-
taula, agafen la guitarra i se'n va a ballar boleros

que ara estan tan de moda»–del Calaix de Sastre,
del mateix Baró de Maldà–

Vaig proposar-los de crear el *Bolero de la Torreblanca* i tocar-lo amb una sonoritat de cobla, veu glosada –quartetes més o menys improvisades– i bases. Tímbrica nostrada i una melodia de creació recent sonant sobre un sistema de so pregravat. L'aplec es va realitzar amb un cert èxit de participants durant quatre o cinc anys, però no va arribar a consolidar-se del tot. Com sol passar en aquests casos, quan el Melià es va cansar d'estirar el carro, ningú no va agafar els arreu i la cosa es va abaltir.

Al 2004 vaig tenir una segona oportunitat d'experimentar amb el que m'agrada anomenar ball de plaça –so insistent: El *Samaniat* de Sant Feliu Sasserra (al llinard del Lluçanès i el Bages). Es pot dir que, en aquesta ocasió, vam morir de l'èxit. Va agradar tant que l'any següent ens van encarregar d'enregistrar un CD –cobla i bases–. Un any després l'ajuntament va decidir que posant el disc s'estalviaven la lloga dels músics. Actualment el ballen posant el CD (*porca miseria*).

Finalment a Mataró, en un tercer assalt, sembla que ha reixit amb força el *No n'hi ha prou!* En bona part, gràcies a la cura dels mataronins impulsors de l'invent, aquesta festa ha esdevingut –toca ferro– un model envejable de ball de plaça de moderna factura. A les quatre de la matinada del darrer dia de les Santes, seguint un protocol espectacularment fixat, les figures de Mataró (gegants, diablasses, àguila, drac i momerota) fan els seus balls propis al so de la tímbrica de la cobla i bases pregravades i, encara més, ballen al compàs d'una suite de melodies populars a ritme del que podríem anomenar *house aborigen*. Un ball pla i rebutat creat especialment per a l'ocasió: el *No n'hi ha prou!* ha esdevingut una peça esperada i de gran popularitat entre els mataronins més joves.

Si n'hi ha, de possibilitats...